

DR. TORMÁSI-ALMÁSI TÍMEA*

Alternatív szankciók hiánya a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényben a fiatalokú elkövetők esetében

I. Bevezetés

Gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be.¹ A gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.² Joga van ahhoz, hogy érzelmileg kiegyensúlyozott felnőtté váljon.

A fiatalokúak büntetőjogi felelősségre vonása nem egyszerű kérdés. A 18. életévüket be nem töltött elkövetők először kerülnek szembe az igazságszolgáltatással, szembesülve tettük következményeivel. Szankcionálásuk mellett a nevelésük elengedhetetlen, mely során figyelemmel kell lenni életkorukra, pszichés sajátosságaikra, speciális szükségleteikre, és egy percig sem szabad megfeledkezni arról, hogy ők gyermekek.

Dolgozatomban a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (továbbiakban: Szabs. tv.) fiatalokú elkövetőket érintő szankciórendszerének bemutatásával foglalkozom. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy a 2012. évi II. törvény milyen mértékben ad teret a fiatalokúak esetében az alternatív szankcióknak, illetve a joghátrány kilátásba helyezése mellett vagy helyett, hogyan valósul meg a nevelési elv.

* Bírósági titkár.

¹ Egyesült Nemzetek Szervezetének A gyermekek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezményének 1. cikke, <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

² Magyarország Alaptörvénye XVI. cikk, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1100425.ATV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

Munkám során szakkönyvek, folyóiratok, tankönyvek és értekezések nyújtanak segítséget, melyek megállapításai összhangban állnak saját véleményemmel. A szakirodalom mellett internetes forrásokra és statisztikákra építem megállapításaimat.

II. A 2012. évi II. törvény jogági elhelyezkedése

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény szerint szabálysértés az az e törvény által büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás, amely veszélyes a társadalomra. Az a tevékenység vagy mulasztás ve-

szélyes a társadalomra, amely a bűncselekményként történő büntetni rendeléshez szükségesnél kisebb fokban sérti vagy veszélyezteti az Alaptörvény szerinti állami, társadalmi vagy gazdasági rendet, a természetes és jogi személyek, valamint a jogi személyiség nélküli szervezetek személyét vagy jogait.³

A jogalkotó a társadalmi együttélés általánosan elfogadott szabályait sértő vagy veszélyeztető, azonban a bűncselekményként történő büntetni rendeléshez szükséges veszélyességgel nem rendelkező kriminális cselekmények elleni hatékony fellépés érdekében alkotta meg a Szabs. tv.-t.⁴ A preambuluma szerint tehát a szabálysértések kriminális cselekmények, de nem olyan súlyúak, hogy a büntetőjog eszközeivel kelljen el- lenük fellépni.⁵

A szabálysértés vegyes jogi karakterű, két jogág határán elhelyezkedő joganyag. Bagatell büntetőjognak, vagy „kiszűrt cselekményeknek” nevezett jogterület tekintve, hogy mind a közigazgatási jog, mind a büntetőjog bizonyos elemeit magán viseli. A büntető (anyagi) jog fogalmi rendszerére és intézményeire (társadalomra veszélyesség, szándékosság, gondatlanság, kísérlet, büntethetőséget kizáró és megszüntető okok) épül az inkább a közigazgatási jog jellegzetességeit hordozó eljárási rend, illetve az alkalmazandó jog.⁶ A szabálysértési jog „baga-

³ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (továbbiakban: Szabs. tv.) 1. § (1) és (2) bekezdés, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200002.TV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

⁴ Szabs. tv. Preambulum, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200002.TV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. február 2.).

⁵ CSERÉP Attila – FÁBIÁN Adrián – RÓZSÁS Eszter: *Nagykommentár a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény Preambulumához*, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

⁶ Nagykommentár a Szabs. tv. Preambulumához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

tell büntetőjogkénti” kategorizálása a 38/2012 (XI. 14.) AB határozatban egyértelműen megfogalmazásra került. Az Alkotmánybíróság szerint a Szabs. tv. alapvetően változtatta meg a szabálysértés intézményének funkcióját és helyét a jogrendszerben, tekintve, hogy a szabálysértést kriminális cselekményként értékeli, így szabályozását a „bagatell” büntetőjog irányába tolta el.⁷

A Szabs. tv.-ben szabályozott tényállások a védett jogtárgyak aspektusából három fő típusba sorolhatók: a kriminális jellegű, az igazgatásellenes és a rendészeti cselekmények típusába. Az Ötödik Részt alkotó tíz fejezet közül egy az elzárással is büntethető kiemelt szabálysértéseket tartalmazza. Ebben a fejezetben a tényállások között találunk kriminális és rendészeti cselekményeket is.⁸ Az elzárással is sújtható szabálysértéseket a Szabs. tv. XXIII. fejezete sorolja fel, melyek az alábbiak: magánlaksértés, önkényes beköltözés, távoltartó határozat szabályainak megszegése, kötelező tartózkodás szabályainak megszegése, rendzavarás, garázdaság, közbiztonsági tevékenység jogosulatlan végzése, tiltott prostitúció, veszélyes fenyegetés, feloszlott egyesület tevékenységében való részvétel, valótlan bejelentés, hivatalos személy által elkövetett hamis statisztikai adatszolgáltatás, engedély nélküli vezetés, foglalkozás gyakorlása a foglalkozástól eltiltás hatálya alatt, tulajdon elleni szabálysértés, közérdekű üzem működésének megzavarása, korlátozott robbanóanyag-prekurzorral kapcsolatos tevékenység folytatása az eltiltás hatálya alatt, jogosulatlan vadászat, tulajdonosi hozzájárulás nélküli építés, életvitelszerű közterületi tartózkodás.⁹ A Szabs. tv. további kilenc fejezete az elzárással nem sújtható szabálysértéseket tartalmazza.

III. A 2012. évi II. törvény szankciórendszere, büntetés kiszabás elvei

Szabálysértés miatt az vonható felelősségre, akinek a cselekménye szándékos vagy gondatlan, kivéve, ha a szabálysértést meghatározó jogszabály csak a szándékos elkövetést bünteti.¹⁰ A szabálysértések is társadalomra veszélyes cselekmények, de a bűncselekményekhez képest enyhébb fokban sértik vagy veszélyeztetik a társadalom általános normáit. Alapvető különbség, hogy a bűncselekménynek fő szabályként csak a szándékosan elkövetett cselekmények minősülnek, addig a szabálysértés gondatlan alakzata csak akkor nem büntethető, ha törvény kifejezetten így rendelkezik.¹¹

A szabálysértési jog szankciórendszere sokkal inkább köze-

lít a büntetőjoghoz, mint a közigazgatási joghoz mind a szankciónemek számában, mind azok jellegében. Míg a közigazgatási jogban szinte kizárólagos joghátrány a pénzbírság, a szabálysértési szankciók közül nem hiányzik a szabadságelvonó büntetés, valamint a közérdekű munka sem. A szabálysértésekről és a bűncselekményekről viselt felelősség közötti különbség nem a büntetés represszív jellegében, hanem a szabálysértések enyhébb megítélésében fogható meg. A büntetés kiszabásának elvei egyszerűbbek a büntetőjoghoz képest. A szabálysértési büntetések enyhébbek és szabályozásuk kevésbé differenciált, mint a bűncselekmények esetén alkalmazható büntetések. Meghatározó vonásaik azonban jelentős hasonlóságot mutatnak. A Szabs. tv. a szankciókat büntetésekre és intézkedésekre osztja. A törvény értelmében három büntetési nem (szabálysértési elzárás, pénzbírság, közérdekű munka) és négy intézkedés (járművezetéstől eltiltás, elkobzás, kitiltás, figyelmeztetés) alkalmazható. A büntetés kiszabásakor a szabálysértési hatóság, illetve a bíróság mérlegelési jogkörben jár el, azaz a jogszabályi keretek között, a szabálysértés elkövetése esetére kilátásba helyezett „től-ig” határok között, a szankció egyéniesítésével állapítja meg adott ügyben a joghátrányt.¹²

A Szabs. tv. a büntetés kiszabás egyik fontos, a büntetőjogban is hasonlóan érvényesülő alapelvét, az egyéniesítés követelményét fogalmazza meg. A büntetés kiszabása során a büntetést és az intézkedést úgy kell megállapítani, hogy igazodjék a szabálysértés súlyához. Az eljárás alá vont személy személyi körülményeit annyiban kell figyelembe venni, amennyiben azok a szabálysértési hatóság vagy a bíróság rendelkezésére álló adatokból megállapíthatóak.¹³ A jogalkalmazónak egyszerre kell vizsgálnia a cselekményt (társadalomra veszélyesség, jogellenesség), az eljárás alá vont személy személyi körülményeit, a vétkesség fokát, az előéletét, továbbá számba kell venni a súlyosító és enyhítő körülményeket.

IV. Szabs. tv. fiatalkorúakat érintő speciális szabályai, büntetések és intézkedések

A fiatalkorúakra vonatkozó magyar szabályok az egységes büntetőjogi szabályozás részét képezik. A Szabs. tv.-be – hasonlóan a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) és a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.) szabályaihoz – foglalt általános szabályok érvényesek a fiatalkorúakra is, az ott meghatározott – többnyire a fiatalkorúak védelmét szolgáló és speciális eljárási garanciákat nyújtó – eltérésekkel. A Szabs. tv. a IV. és a XX. Fejezetben foglalja össze azon rendelkezéseket, amelyek csak a fiatalkorúakra vonatkoznak azzal, hogy a IV. és XX. fejezetben foglalt speciális rendelkezéseket leszámítva

hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/ (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

⁷ 38/2012 (XI. 14.) AB határozat, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A12H0038.AB/ts/20121206/> (letöltés dátuma: 2023. február 2.).

⁸ Nagykommentár a Szabs. tv. Preambulumához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

⁹ Szabs. tv. XXIII. fejezet, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200002.TV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. február 2.).

¹⁰ Szabs. tv. 2. § (1) bekezdés, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200002.TV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

¹¹ Nagykommentár a Szabs. tv. Preambulumához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/ (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

¹² Nagykommentár a Szabs. tv. 7. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

¹³ Szabs. tv. 21. § (1) bekezdés, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200002.TV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

a fiatalokúakra a felnőttkorúakra irányadó rendelkezéseket kell alkalmazni. Elsődlegesen tehát azt kell megvizsgálni, hogy a külön fejezetek tartalmazzak-e speciális előírásokat. Amennyiben nem, akkor mind az anyagi jogi, mind az eljárásjogi szabályok vonatkozásában a felnőttekre vonatkozó rendelkezéseket kell irányadónak tekinteni.

A Szabs. tv. 29. § (1) bekezdésében szereplő, értelmező rendelkezés egyes alapfogalmak tekintetében, mintegy mögöttes szabályként a Btk.-t hívja fel. Ennek megfelelően a szabálysértési jogban (is) büntethetőséget kizáró ok a gyermekkor, azaz a 14. életév alatti kor.

A Szabs. tv. szerint fiatalkorú az, aki a szabálysértés elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem.¹⁴

A Szabs. tv. a büntetés célját a Btk.-ban megfogalmazottakkal összhangban általános elvként határozta meg, mely szerint a fiatalkorúval szemben a szabálysértési eljárást az életkori sajátosságainak figyelembevételével és úgy kell lefolytatni, hogy elősegítse a fiatalkorúnak a törvények iránti tiszteletét. A fiatalkorúval szemben alkalmazott büntetés vagy intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjen és a társadalom hasznos tagjává váljon. A kódex garanciális jellegű eljárási szabálya szerint amennyiben a fiatalkorú eljárás alá vont személlyel szemben előreláthatólag büntetés (elzárás, közérdekű munka, pénzbírság) kiszabására kerül sor, úgy meghallgatása nem mellőzhető.¹⁵

A fiatalkorú elkövetők esetében a felelősségre vonás elsődleges célja a nevelés, legyen az bűncselekmény vagy szabálysértés. A fiatalkor sajátos, átmeneti társadalmi helyzet. A fiataloknak felnőttektől eltérő szociológiai jellemzői és pszichés sajátosságai vannak. Az alkalmazott intézkedéseknek elsősorban nem a cselekmény súlyához, hanem a fiatalkorú személyi körülményeihez, speciális szükségleteihez kell igazodni. A szankciórendszerben központi helyet kell elfoglalni a nevelő jellegű intézkedéseknek. A jogalkalmazónak a büntetés, illetve intézkedés megválasztásánál a fiatalkorú védelmét kell szem előtt tartani. Fontos szempont, hogy a fiatalkorú elkövető a más elbánásban részesüljön, mint a felnőtt. Fiatalkorú elkövetők esetén tehát a büntetés, illetve az intézkedés célja a nevelés, nem pedig a tetтарыnyos büntetéssel történő megtorlás.¹⁶ A Szabs. tv.-ben a fiatalkorú elkövetőket érintő intézkedések között egy erkölcsi nevelő jellegű intézkedés található, nevezetesen a figyelmeztetés.

Figyelmeztetés alkalmazásának a törvény szerint akkor van helye, ha a szabálysértés az elkövetés körülményeire tekintettel csekély súlyú és ettől az intézkedéstől kellő visszatartó hatás várható. A figyelmeztetéssel a szabálysértési hatóság, illetve a bíróság a rosszallását fejezi ki és felhívja az eljárás alá vont személyt arra, hogy a jövőben tartózkodjon szabálysértés elkövetésétől.¹⁷

A Szabs. tv. szankciórendszerében a büntetések között sze-

reper az elzárás, mely a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvénybe (továbbiakban: Sztv.) 2010. augusztus 19-i hatállyal került be. A hatályos szabályok szerint fiatalkorú esetén a szabálysértési elzárás leghosszabb tartama harminc nap, halmazati büntetés esetén negyvenöt nap.¹⁸

A fiatalkorú elkövetőkkel szemben az Sztv. 2010. augusztus 19-i módosításáig elzárás kiszabására és az esetlegesen kiszabott pénzbírság elzárásra átváltoztatására nem volt lehetőség. E módosítást követően azonban – számos kritika és ellenvélemény ellenére – lehetővé vált az elzárás büntetés kiszabása, amelyen a Szabs. tv. sem változtatott. A jogalkotó mindezt azzal indokolta, hogy a fiatalkorúak által elkövetett szabálysértések esetén ténylegesen nem volt lehetőség szankció alkalmazására.¹⁹

Az elzárás büntetés alkalmazhatósága komoly vitákat váltott ki. Az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybírósághoz benyújtott alaptörvény-ellenesség megállapítására és megsemmisítésére vonatkozó indítványában a Szabs. tv. fiatalkorúakkal szemben kiszabható szabálysértési elzárás büntetést kifogásolta. Álláspontja szerint a vizsgált jogszabályi rendelkezések a személyes szabadsághoz való alapjog szükségtelen és aránytalan korlátozását valósítják meg. Kifejtette, hogy a jogalkotónak a szabálysértési szankciórendszer kialakításakor a „gyermeknek jogainak és mindenekfelett álló érdekeinek figyelembevétele mellett kell eljárnia”. A fiatalkorúak esetén a bűnmegelőzéshez fűződő társadalmi érdek érvényesítése önmagában nem indokolhatja a szabadságelvonás alkalmazását. A büntetés szükségtelenül és aránytalanul korlátozza „a gyermekek mindenekfelett álló érdekeit”, illetőleg a védelemhez és biztonságához való jogait. A fiatalkorúakkal szembeni büntetőjogi felelősségre vonás elsődleges célja a nevelés és a megelőzés. A fiatalkorúakkal szemben szabadságelvonással járó szankció csak végső eszköz lehet, a fokozatosság elve, illetőleg a nevelés elve figyelembevételével.²⁰

Az Alkotmánybíróság nem osztotta az alapvető jogok biztosa álláspontját és az indítványt a 3142/2013. (VII. 16.) AB határozatban elutasította. Indokolásában az elzárás alkalmazásának törvényben meghatározottsága mint alaptörvényi megfelelésre, az elzárással sújtandó szabálysértési tényállásokban foglaltak mint a társadalmi együttélés legalapvetőbb szabályai betartása elvárhatóságára, a fiatalkorúak törvénytisztelete romlására, az általuk elkövetett szabálysértések számának növekedésére, fejlődésük elősegítése, az egyéb alkalmas szankciók hiányára és a büntetés kiszabása során a szankció végső eszközként történő alkalmazhatóságára hivatkozott.²¹ Az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy a korábbi szabálysértési szankciórendszer (figyelmeztetés, a behajthatatlan és át nem változtatható pénzbírság) a jelzett állami cél eléréséhez nem nyújtott

¹⁴ Szabs. tv. 27. § (1) bekezdés, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200002.TV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

¹⁵ Szabs. tv. 134. § (1) és (2) bekezdés, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200002.TV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

¹⁶ LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak büntetőpolitikája. BORBÍRÓ Andrea – GONCZÓL Katalin – KEREZSI Klára – LÉVAY Miklós (szerk.): *Kriminológia*, Budapest, Wolters Kluwer Hungaria Kft., 2019., 1035 o., 904. o.

¹⁷ Szabs. tv. 20. § (1)–(2) bekezdés, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200002.TV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

¹⁸ Szabs. tv. 27. § (2) bekezdés a) pont, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200002.TV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

¹⁹ ERDŐDY Gyula: *A magyar szabálysértési jog alakulása és fejlődési lehetőségei jogállami környezetben*, PhD-értekezés, <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/16948/erdody-gyula-tezis-hun-2017.pdf> 149–150. oldal, (letöltés dátuma: 2023. február 2.).

²⁰ A jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítvány elutasításáról szóló 3142/2013. (VII. 16.) AB határozat 1–2. oldal, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A13H3142.ABX/ts/10000101/lr/chain55> (letöltés dátuma: 2023. február 6.).

²¹ ERDŐDY i. m. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/16948/erdody-gyula-tezis-hun-2017.pdf> 149150. oldal 8letöltés dátuma: 2023. február 2.).

megfelelő eszközt. A fiatalkorúak által megvalósított szabálysértések legtöbbször következmény nélkül maradtak, ezért a fiatalkorúak vonatkozásában a szabálysértési elzárás alkalmazásának lehetővé tételét a tulajdon és a közbiztonság védelme, valamint a fiatalkorúak helyes irányú fejlődésének elősegítése érdekében álló szükségesség indokolta.²²

Az alapvető jogok biztosának indítványa megosztotta az Alkotmánybíróság tagjait is, mivel közülük négyen is különvéleménnyel éltek. Ebben rámutattak arra, hogy a fiatalkorúak szabálysértési szankcionálására a Szabs. tv.-ben valóban nincs alternatíva, de ez még nem teszi alkotmányossá az elzárás alkalmazhatóságát, mivel a szabadságelvonás – életkori sajátosságokra tekintettel – még több káros következménnyel jár, mint a felnőtt korúak esetén. A különvélemény a büntetőeljáráshoz hasonló mediációs eljárást, a felfüggesztett elzárást, a próbára bocsátást, családi elhelyezést, általános és szakmai programokban való részvételt javasolta alternatív szankcióként az alábbiak szerint:²³

Dr. Lévay Miklós alkotmánybíró különvéleményében kifejtette, a személyi szabadság csak törvényben meghatározott okokból, törvényben meghatározott eljárás során korlátozható, a korlátozásnak pedig meg kell felelnie az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében foglalt szükségesség-arányosság követelményének. A fiatalkorúak személyi szabadságának korlátozásával kapcsolatban további feltételeknek kell teljesülniük, amelyek a Gyermekjogi Egyezmény, továbbá a Gyermek Jogainak Bizottsága kézikönyve, az ENSZ Közgyűlésének vonatkozó határozatai, valamint a Gyermek Jogainak Bizottsága javaslatai alapján határozhatók meg. A gyermekekkel szemben alkalmazható szabadságelvonással kapcsolatos követelményeket a Gyermekjogi Egyezmény 37. és 40. cikke tartalmazza. A gyermekeket érintő legfontosabb speciális követelmény, hogy a szabadságelvonás csak végső eszközként, és a lehető legrövidebb időtartamra alkalmazható velük szemben. A Bizottság álláspontja szerint ez a követelmény a gyermek szabadságának minden korlátozására irányadó, vagyis nem csak arra, amelyre a büntetőjogi rendszeren belül kerül sor. A Gyermekjogi Bizottság 10. átfogó kommentárja értelmében a jogsértésre adott reakciónak a cselekmény körülményei és súlya mellett arányban kell állnia a gyermek életkorával, körülményeivel, szükségleteivel, valamint hosszú távú érdekeivel, mely szerint a gyermekek esetében a represszív megközelítés helyett a rehabilitációt és a helyreállító igazságszolgáltatást kell alkalmazni. Elő kell mozdítani a fiatalkorúak társadalomba való eredményes visszailleszkedését, a gyermek érzékenységének előmozdítását az emberi méltóság és az emberi élet értéke iránt. Ezen szankciórendszer legfontosabb jellemzője, hogy a szabadságelvonás alkalmazása csak a súlyos, személy elleni (bűn)cselekményekre korlátozódjon, és alternatív eszközökkel, rehabilitációs, reintegrációs programokkal szükséges elősegíteni a fiatalkorúak helyes irányba történő fejlődését. A Gyermekjogi Egyezmény rendelkezései értelmében a legsúlyosabb bűncse-

lekmények esetén is biztosítani kell a szabadságelvonás alternatíváit.²⁴

A különvélemény szerint (a megfogalmazása idején, azaz 2013. július 9. napján) a hatályos szabályozás nem teszi lehetővé a szabálysértési elzárás helyett más alternatív intézkedések alkalmazását a fiatalkorúak esetén, mely azt eredményezi, hogy bizonyos esetekben a fiatalkorúakkal szemben kizárólag a szabadságelvonás lesz alkalmazható. Ez különösen azért aggályos, mert nem súlyos bűncselekmények, hanem szabálysértések szankciójaként jelenik meg a kötelezően, alternatív szankció nélkül alkalmazandó szabadságelvonás. A fiatalkorúak esetén a szabályozás nem biztosít alternatívákat. A jelenlegi szabályozás szerint sem a közérdekű munka, sem a pénzbírság nem jelent reális alternatívát a fiatalkorúak számára.²⁵ Önmagában az a tény, hogy a szabálysértési jog szabályai szerint a fiatalkorúak szankcionálási lehetősége nem megoldott, nem teszi alkotmányossá az elzárás alkalmazhatóságát. A szabadságelvonással járó elzárás nem alkalmas arra, hogy elősegítse a fiatalkorúak törvény iránti tiszteletét. Kriminológiai kutatások bizonyítják, hogy a szabadságelvonás a fiatalkorúak tekintetében életkori sajátosságokra tekintettel még több káros következménnyel jár, mint a felnőttkorúak esetén. A Szabs. tv.-ben nem találhatóak meg a fiatalkorúakkal szemben az elzárást helyettesítő olyan szabálysértési szankciók, amelyek lehetővé teszik a fiatalkorú szabálysértők esetében a nevelési célok és a törvények tisztelete érvényesülését, valamint a reintegráció elősegítését. Kifejtette, hogy az alternatív megoldások kétféle módon is szabályozhatók lennének. Egyrészt eljárási megoldást jelenthetne a büntetőeljáráshoz hasonló mediációs eljárás, másrészt anyagi jogi megoldást jelenthetne nem szabadságelvonással járó, de végrehajtható szabálysértési szankció beillesztése a törvénybe. Ilyen lehetne például a felfüggesztett elzárás, a próbára bocsátás, családi elhelyezés, általános és szakmai programokban való részvétel.²⁶

A szabálysértések kisebb társadalomra veszélyességű cselekmények, mint a bűncselekmények. Ebből fakadóan különösen indokolatlan fiatalkorúval szemben szabadságelvonással járó szankció alkalmazása.²⁷

A szabálysértési elzárás büntetés végrehajtásának részleteit a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv.tv.) szabályozza, mely szerint a szabadságvesztést – ideértve a Szabs. tv. szerinti szabálysértési elzárás is – büntetésvégrehajtási intézetben kell végrehajtani, melynek során a fiatalkorúakat a felnőttkorúaktól el kell különíteni.²⁸

²⁴ Jogsabály alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítvány elutasításáról szóló 3142/2013. (VII. 16.) AB határozat, dr. Lévay Miklós alkotmánybíró különvéleménye 11–13. oldal, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A13H3142.ABX/ts/10000101/lr/chain55> (letöltés dátuma: 2023. február 6.).

²⁵ 3142/2013. (VII. 16.) AB határozat, dr. Lévay Miklós alkotmánybíró különvéleménye 14. oldal, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A13H3142.ABX/ts/10000101/lr/chain55> (letöltés dátuma: 2023. február 6.).

²⁶ 3142/2013. (VII. 16.) AB határozat, dr. Lévay Miklós alkotmánybíró különvéleménye 14. oldal, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A13H3142.ABX/ts/10000101/lr/chain55> (letöltés dátuma: 2023. február 6.).

²⁷ LÉVAY i. m. 905. o.

²⁸ A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 99. § (1) bekezdés c) pont, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1300240.TV/ts/20230101> (letöltés dátuma: 2023. február 6.).

²² Nagykommentár a Szabs. tv. 27. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

²³ ERDŐDY i. m. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/16948/erdody-gyula-tezis-hun-2017.pdf> 149–150. oldal (letöltés dátuma: 2023. február 2.).

Fenti jogszabályhelyből tehát az következik, hogy amennyiben egy fiatalkorúval szemben szabálysértés elkövetéséről akár csak egy nap elzárás is kerül kiszabásra, büntetés-végrehajtási intézetbe kell vonulnia.

A büntetések között szerepel továbbá a pénzbírság, azonban a hatályos szabályozás szerint nincs helye sem helyszíni bírságnak, sem pénzbírság kiszabásának abban az esetben, ha a fiatalkorú elutasítja a bírságot. A tilalom független attól, hogy azért nem vállalja a pénzbírság megfizetését, mert nem rendelkezik jövedelemmel, vagy azért, mert nem ért egyet a felelősségre vonással. Ha a fiatalkorú nem fogadja el a bírságolás tényét, a jogalkalmazó választhat: vagy más szankciót (figyelmeztetést, járművezetéstől eltiltást, elkobzást, kitiltást) alkalmaz, vagy eláll a szankcionálástól.²⁹

Fiatalkorúval szemben közérdekű munkát akkor lehet kiszabni, illetve a meg nem fizetett pénzbírság vagy helyszíni bírság közérdekű munkával történő megváltása akkor alkalmazható, ha a fiatalkorú a határozat meghozatalakor betöltötte a tizenhatodik életévét. A közérdekű munka kiszabásának – az egyéb feltételek megléte esetén is – csupán akkor van helye, ha azt az eljárás alá vont személy vállalja.³⁰

Jogalkotói következtetésre utal, hogy közérdekű munka büntetést csak 16. életévüket betöltött fiatalkorú elkövetőkkel szemben, míg az elzárás büntetés a 14. életévüket betöltött elkövetőkkel szemben – egyéb körülmények fennállása és a cselekmény tárgyi súlyára figyelemmel – minden további nélkül kiszabható. A pénzbüntetés és a közérdekű munka alkalmazhatóságának korlátai – ha azt a fiatalkorú elkövető vállalja – nagyban szűkíti a büntetéskiszabás során az eljáró jogalkalmazó mozgásterét. Felmerül a kérdés, amennyiben a fiatalkorú elkövető sem a pénzbírság megfizetését, sem a közérdekű munkát nem vállalja, és a cselekmény súlyára vagy egyéb körülményekre tekintettel figyelmeztetés intézkedés alkalmazására nincs lehetőség, milyen büntetést, illetve intézkedést alkalmaz a bíróság?

Elzárást helyettesítő szabálysértési szankció bevezetésére 2016. január 1-jén került sor. E naptól hatályos rendelkezés, a fiatalkorúval szemben kiszabott szabálysértési elzárás büntetés végrehajtása próbaidőre felfüggeszthető, ha – különösen a fiatalkorú körülményeire és a cselekménye tárgyi súlyára figyelemmel – alaposan feltehető, hogy a büntetés célja annak végrehajtása nélkül is elérhető. A próbaidő tartama egy hónaptól hat hónapig terjedhet, amit hónapokban kell meghatározni.³¹

Az új jogintézmény már szélesebb mozgásteret ad a jogalkalmazó számára. A cselekmény tárgyi súlyához, a fiatalkorú személyes körülményeihez igazodó büntetéskiszabás erősítését szolgálja.³² A Szabs. tv. 27/A. § (5) bekezdése szerint akkor kell foganatosítani az elzárás végrehajtását, ha a fiatalkorú a próbaidő tartama alatt követ el újabb szabálysértést, ami mi-

att elzárás büntetést szabtak ki vele szemben. Ez a jogszabályi rendelkezés már alkalmazható alternatív szankció a fiatalkorúval szemben, azonban ez esetben is az büntetés kiszabására kerül sor.

2016. január 1-jétől a szabálysértési hatóság a fiatalkorúval szemben kiszabott szankció mellett kezdeményezheti a gyermekvédelmi hatóságnál a fiatalkorú védelembevételét, mely prevenciók nevelési szempontból lényeges rendelkezés.³³ A törvény előírja a gyámhatóság értesítését a végrehajtásában felfüggesztett elzárás kiszabása esetén, valamint a büntetés foganatosítása esetén is. Ennek oka, hogy az elzárással is büntethető szabálysértés miatt indult védelembe vételi eljárásban megelőző pártfogás elrendelésének van helye. A gyámhatóság köteles megkeresni a pártfogó felügyelői szolgálatot környezettanulmány és a fiatalkorú veszélyeztetettségének a kockázatértékelése céljából. A gyámhatóság a pártfogó felügyelői környezettanulmány és kockázatértékelés alapján a védelembe vétellel egyidejűleg elrendeli a fiatalkorú megelőző pártfogását, melynek keretében kötelezi a fiatalkorút és a törvényes képviselőt a megelőző pártfogó felügyelővel való együttműködésre, a vele való időközönkénti személyes találkozásra, valamint a megállapított magatartási szabályok betartására.³⁴

Alternatív szankcióként került bevezetésre 2014. január 1-jei hatállyal a közvetítői eljárás (mediáció), mint új büntethetőségi akadály. A közvetítői eljárásra utalás – mint diverziós eljárás – a büntetőigényről történő lemondást jelenti a szabálysértési hatóság vagy a bíróság részéről. A törvény – a helyreállító igazságszolgáltatás jegyében – bizonyos esetekben megengedi a szankcionálás elmaradását, amennyiben az elkövető hajlandó elégtételt adni a sértett számára, és jóvátenni cselekményének következményeit. A szabálysértési eljárás abban az esetben kerül megszüntetésre, tényleges kártérítés, illetőleg egyéb jóvátétel történt az elkövető részéről.³⁵

A szabálysértési hatóság vagy a bíróság az eljárás alá vont személy vagy a sértett indítványára a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés, a XXVII. és XXVIII. Fejezetben meghatározott szabálysértések, valamint a fiatalkorú által elkövetett szabálysértés miatt indult eljárást 45 napi időtartamra felfüggeszti és az ügyet közvetítői eljárásra utalja, ha az eljárás alá vont személy a szabálysértés elkövetéséért való felelősségét elismerte, valamint vállalja a szabálysértéssel okozott sérelmet a sértett által elfogadott módon és mértékben jóvátenni, az eljárás alá vont személy és a sértett is hozzájárult a közvetítői eljárás lefolytatásához, és a szabálysértés jellegére, az elkövetés módjára és az eljárás alá vont személyre tekintettel a szabálysértési eljárás lefolytatása mellőzhető.³⁶

Gyakorlati tapasztalat, hogy a közvetítői eljárás a fiatalkorúak tekintetében kevésbé alkalmazott intézkedés. A közvetítői eljárás lényegi eleme a jóvátétel, amely sok esetben – különösen a vagyoni elleni cselekményeknél – anyagi eszközökkel orvosolható. A fiatalkorúak esetében ez nem feltétlenül jó megoldás, mivel még a többségének nincs önálló keresete. A Szabs. tv.-ben

²⁹ Nagykommentár a Szabs. tv. 27. § (2) és (3) bekezdéséhez, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

³⁰ Nagykommentár a Szabs. tv. 27. § (5) bekezdéséhez, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

³¹ Szabs. tv. 27/A. § (1)–(2) bekezdés, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200002.TV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

³² Nagykommentár a Szabs. tv. 27/A. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

³³ LÉVAY i. m. 905. o.

³⁴ Nagykommentár a Szabs. tv. 27/A. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/>, (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

³⁵ Nagykommentár a Szabs. tv. 82/A. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/353/id/A13Y1437.KK/ts/20220301/lr/82/a> (letöltés dátuma: 2023. február 3.).

³⁶ Szabs. tv. 82/A. § (4) bekezdés, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200002.TV/ts/20230101/> (letöltés dátuma: 2023. január 5.).

erre irányuló rendelkezés nincs, de a Be. lehetőséget biztosít arra, hogy az elkövető helyett más, akár a fiatal szülei fizessék meg a cselekmény elkövetéséből eredő kárt, de ebben az esetben a következményekért vállalt felelősséget lényegében nem a fiatalok, hanem a szülei viselik, mely a fiatal helyes irányú fejlődését kevésbé segíti elő, a nevelési célt kevésbé szolgálja.

A Szabs. tv. hiányossága, hogy a fiatalok elkövetők esetében alkalmazandó alternatív szankciók köre hiányos. A törvény hatálybalépését követően ugyan számos változást tartalmaz, mint az elzárás büntetés végrehajtásának felfüggesztése, a közvetítői eljárás alkalmazhatósága, a fiatalok védelembe vételének kezdeményezése, azonban az a nevelő jellegű intézkedés, amely a büntetőeljárás során a leggyakrabban kerül alkalmazásra, továbbra sem található meg a Szabs. tv.-ben. Amennyiben a fiatalok terhelt által megvalósított valamennyi bűncselekmény elkövetése esetén alkalmazható a próbára bocsátás mint megelőző nevelő jellegű intézkedés, úgy felmerül a kérdés, hogy szabálysértés elkövetése esetén – mely csekélyebb súlyú kriminális cselekmény, azaz „kisbűncselekmény” – miért nem alkalmazható.

A dolgozat következő részében a fiatalokra vonatkozó büntető igazságszolgáltatási rendszerről ejtenék néhány szót, érintve a legfontosabb nemzetközi dokumentum és a magyar büntetőjog fiatalokat érintő legfontosabb alapelveit. A büntetőjog és a szabálysértési jog közötti párhuzam egyértelműen megállapítható tekintve hogy, a Szabs. tv. felelősségi dogmatikájában és eljárásjogi szabályaiban több büntetőjogi és büntető eljárásjogi elemeket is tartalmaz.

A fiatalok bűnelkövetők esetében a bírói gyakorlatban a leggyakrabban alkalmazott intézkedés a próbára bocsátás, mely próbaidő alatt a fiatalok pártfogó felügyelet alatt áll.

V. Nemzetközi jogforrások

Az európai, fiatalokra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszernek több elvi követelménynek meg kell felelni. Négy alapelv hatja át az igazságszolgáltatást: a minimális beavatkozás követelménye, amely szerint elsőbbséget kell, hogy kapjanak a diverziós, a büntetőeljárás teljes lefolytatásától, főként a bírói eljárástól eltekintő (elterelő) megoldások. Fontos kritérium a felnőttkorúakhoz képest a „más elbánás/bánásmód”, „a büntetés helyett nevelés” elv érvényesítése, továbbá a resztoratív szemlélet, azaz a helyreállító igazságszolgáltatás, ahol jóvátétellel juttatják érvényre a sértett érdekeit. A jogkövetkezmények területén pedig fontos alapelv a szabadságelvonnással járó szankciók ultima ratio jellege, azaz végső eszközként való alkalmazása.³⁷

A fiatalok büntető igazságszolgáltatási rendszerének kialakítását jelentős mértékben meghatározzák a magyar jog részévé váló, az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ)

Egyezményei, az Európai Unió alapdokumentumai, valamint az Európai Parlament és a Tanács hazai jogrendbe átültetett irányelvei. A kötelező normatartalmat hordozó nemzetközi dokumentumokon kívül számos ENSZ-határozat, az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által kiadott kommentár, valamint az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által kiadott ajánlás és iránymutatás létezik.³⁸ A keletkezett ajánlások és iránymutatások a gyermeki jogokat hivatottak biztosítani, ezen túlmenően alapvető követelményként fogalmazzák meg a gyermekközpontú igazságszolgáltatást, és ennek garanciális feltételeit is deklarálják. A nemzetközi dokumentumok legfontosabb elvárásai között szerepel – többek között –, hogy az eljáró hatóságok a fiatalokkal szemben folytatott eljárást késedelem nélkül fejezzék be, a fiatalok fogvatartását lehetőség szerint kerüljék el, az államok hozzanak létre olyan intézményeket, amelyek biztosítják a hatóságok fiatalok ügyeivel foglalkozó tagjainak speciális képzését és a fiatalok magánéletének védelmét az eljárás minden szakaszában. Elvárás továbbá, hogy az államok biztosítsák a gyermekbarát nyelvezést és környezetet.³⁹

A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezményben megfogalmazottak szerint – melyet Magyarország az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki – a szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenekfelett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.⁴⁰

Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy gyermeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni. A gyermek őrizetben tartása vagy letartóztatása, vagy vele szemben szabadságvesztés-büntetés kiszabása a törvény értelmében csak végső eszközként legyen alkalmazható a lehető legrövidebb időtartammal; a szabadságától megfosztott gyermekkel embersegesen és az emberi méltóságnak kijáró tisztelettel, életkorának megfelelő szükségleteinek figyelembevételével bánjanak.⁴¹ Az Egyezményben részes államok elismerik a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek olyan bánásmódhoz való jogát, amely előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését, erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, és amely figyelembe veszi korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét. Az Egyezmény 40. cikke szerint az Egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy előmozdítsák különleges törvények és eljárások elfogadását, hatóságok és intézmények létrehozását a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermekek számára és különösen minden lehetséges és kívánatos esetben tegyenek intézkedéseket e gyermekek ügyé-

³⁸ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 676. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/396/id/A17Y0090.KK/ts/20220101/lr/chain/6922> (letöltés dátuma: 2023. február 3.)

³⁹ NAGY Alexandra – NAGYNÉ GÁL Mónika: A fiatalok elleni büntetőeljárás sajátosságai, *Büntetőjogi Szemle* 2018/1. szám, 55–68., 55–56. o., https://hvgorac.hu/pdf/BJSZ_2018_1.pdf (letöltés dátuma: 2023. február 3.)

⁴⁰ 1991. évi LXIV. törvény 3. cikk, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99100064.TV/ts/19911122/> (letöltés dátuma: 2023. február 3.)

⁴¹ 1991. évi LXIV. törvény 37. cikk, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99100064.TV/ts/19911122/> (letöltés dátuma: 2023. február 3.)

³⁷ BELOVICS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: *Büntetőjog I.; Általános rész; A 2012. évi C. törvény alapján*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2014., 568 o., 15. fejezet, A fiatalok büntetőjoga, Nemzetközi egyezmények és tendenciák, https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog/ch15.html (letöltés dátuma: 2021. március 21.).

nek bírói eljárás mellőzésével való kezelésére, annak fenntartásával, hogy az emberi jogokat és a törvényes biztosítékokat teljes mértékben be kell tartani. Rendelkezések egész sorát, így különösen a gondozással, az irányítással és a felügyelettel, a tanácsadással, a próbára bocsátással, a családi elhelyezéssel, általános és szakmai oktatási programokkal és nem intézményes megoldásokkal kapcsolatban rendelkezéseket kell hozni annak érdekében, hogy a gyermekek számára jólétüknek megfelelő, valamint helyzetükhöz és az elkövetett bűncselekményhez mért elbánást lehessen biztosítani.⁴²

A gyermekeket érintő legfontosabb követelmény tehát, hogy a velük kapcsolatos döntésekben a gyermek mindenekfelett álló érdekét kell figyelembe venni, a szabadságelvonás velük szemben csak végső esetben alkalmazható, és amennyiben lehetséges, a gyermekek ügyeit bírói eljárás mellőzésével folytassák le.

VI. A fiatalkorúak nevelése, a büntetőjogban alkalmazott nevelési célú intézkedések

Hazánk fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszere megfelel az európai elvárásoknak. A fiatalkorúak esetében alkalmazható jogkövetkezmények a felnőttekéhez képest enyhébbek, figyelembe veszi a gyermekek fejlődési sajátosságait. Érvényesül a más elbánás, és a büntetés helyett a nevelés elve, valamint a szabadságelvonással nem járó, alternatív szankciók élveznek elsőbbséget. A szabadságelvonó jogkövetkezmények csak ultima ratio jelleggel és a felnőttekhez képest enyhébb tartamban kerülnek alkalmazásra. Az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani. A New York-i egyezményben foglaltakkal összhangban a fiatalkorúval szemben büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető.⁴³

Az Európai Unióban az ún. kettős nyomtávú büntetőpolitika érvényesül, melynek lényege, hogy a társadalomra veszélyes, súlyos bűncselekmények elkövetőivel szemben szigorú, hosszabb időtartamú szabadságvesztés-büntetést alkalmaznak, míg a társadalomra kisebb veszélyességet jelentő bűncselekmények elkövetői esetében a büntető igazságszolgáltatásból elterelő, alternatív szankciók alkalmazását teszik lehetővé.⁴⁴ Az alternatív szankciók a következőképpen csoportosíthatóak: Egyrészt a szabadságvesztés-büntetés alternatíváira, melyek a szabadságvesztés kiváltására alkalmasak. Másrészt vannak a büntetőeljárás elkerülését célzó alternatívák.⁴⁵ Az első cso-

portba sorolandó fiatalkorúakat érintő alternatív szankció a próbára bocsátás.

Az igazságszolgáltatás működtetése során elvárás, hogy az eljáró hatóságok úgy folytassák le az eljárást, hogy figyelembe vegyék a fiatalkorú sajátos személyiségét, speciális igényeit, így erősítsék a fiatalkorú törvények iránti tiszteletét, illetve helyes irányú fejlődését.⁴⁶ A Be. szerint szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni vagy szabadságelvonással járó büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el. Fontos szempont, hogy a fiatalkorúak ügye – amennyiben a törvény lehetővé teszi – bírói eljárás nélkül kerüljön rendezésre. A Be.-ben megtalálhatóak a diverziós eljárások (feltételes ügyészi felfüggesztés, közvetítői eljárás), a Btk.-ban pedig a szabadságvesztés-büntetés alternatívái.⁴⁷ Az alternatív szankciók közül a fiatalkorúak tekintetében a legtöbbet alkalmazott intézkedések – melyek a szabadságvesztés kiváltására alkalmasak és nevelő jellegűek – a próbára bocsátás és a pártfogó felügyelet.

VII. A próbára bocsátás

A próbára bocsátás csak a törvényben meghatározott enyhébb megítélés alá tartozó cselekmények esetén alkalmazható jogkövetkezmény. A bíróság megállapítja az elkövető anyagi jogi bűnösségét, a bűncselekmény elkövetését és az elkövető büntetőjogi felelősségét, de a büntetés kiszabását próbaidőre elhalasztja. Amennyiben a próbaidő eredményesen telik el, azaz az elkövető a magatartási szabályokat betartja, büntethetősége megszűnik, míg ellenkező esetben a bíróság a büntetést szab ki. A jogkövetkezmény tehát csak akkor fenyegeti az elkövetőt, ha a próbaidő nem telik el eredményesen.⁴⁸

A fokozatosság elvének figyelembevételével a fiatalkorúak esetében a *bírói gyakorlatban a leggyakrabban alkalmazott intézkedés a próbára bocsátás*. A próbára bocsátás megelőző, nevelő jellegű intézkedés, amelynek alkalmazására széles körben nyílik lehetőség. A bíróság a próbaidővel kívánja elérni azt, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjen, és a jövőben tartózkodjon a bűnelkövető magatartástól. Az elkövető magatartásától függ, hogy a meghatározott próbaidő hogyan telik el. A próbára bocsátás a fiatalkorú esetében bármely bűncselekmény elkövetése esetén alkalmazható. Ez alól kivételt képeznek a jelentős tárgyi súlyú bűncselekmények. Amennyiben a fiatalkorúnál a kívánt cél mégsem volt elérhető, azaz például a próbaidő tartama alatt mégis bűncselekményt követett el, vagy a magatartási szabályokat súlyosan megszegte, a próbára bocsátást meg kell szüntetni és az új eljárás során már akár javítóintézeti nevelés is alkalmazható, vagy büntetés kiszabására van lehetőség. Amennyiben a

⁴² 1991. évi LXIV. törvény, 40. cikk, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99100064.TV/ts/19911122/>, Letöltés dátuma: 2023. február 3.

⁴³ Nagykommentár a Btk. törvényhez a 106. § (2) bekezdéshez, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/346/id/A13Y1369.KK/ts/20220301/lr/69>, Letöltés dátuma: 2023. február 2.

⁴⁴ PALLAGI Anikó: Büntető politika az új évszázad első éveiben, PhD-értekezés tézisei, Debrecen, 2014. 40 o., 10. o. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/199523/PallagiAniko_tezisek_titkosított.pdf?sequence=2&isAllowed=y, Letöltés dátuma: 2023. február 2.

⁴⁵ KERESZI Klára: Alternatív szankciók és közösségben végrehajtott büntetések, in BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin – KERESZI Klára – LÉVAY

Miklós (szerk.): *Kriminológia*, Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019., 1035 o., 920. o.

⁴⁶ NAGY i. m. 55. o., https://hvgorac.hu/pdf/BJSZ_2018_1.pdf, Letöltés dátuma: 2023. február 2.

⁴⁷ Kommentár a Be. törvény 690. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/396/id/A17Y0090.KK/ts/20220101/lr/chain6922>, Letöltés dátuma: 2023. február 2.

⁴⁸ Nagykommentár a Btk. 65. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/346/id/A13Y1369.KK/ts/20220301/lr/65> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

próbára bocsátás megszüntetésére nem kerül sor, a próbaidő elteltével a fiatalokorú elkövető büntethetősége megszűnik.⁴⁹

Bűncselekmény elkövetése esetén tehát, ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy a büntetés célja a büntetés kiszabásának elhatalasztatásával is elérhető, és ez a nevelési célok elérését is szolgálja, megfelelő szankció a próbára bocsátás alkalmazása. A fiatalokorú próbára bocsátása esetén minden esetben kötelező a pártfogó felügyelet elrendelése. A két intézkedés együttesen hatékony eszköz, hogy a fiatalokorú visszatartsa a jövőbeni bűnelkövető magatartástól. Az intézkedés alkalmas a büntetés-kiszabási célok elérésére. A fiatalokorú elkövető esélyt kap arra, hogy súlyosabb jogkövetkezmények nélkül a próbaidő tartama alatt helyes irányba fejlődjön. A nevelés eszköze az általános jellegű és a külön magatartási szabályok előírása és betartása, melyben a pártfogó felügyelői szolgálat nyújt segítséget.

VIII. A pártfogó felügyelet

A próbára bocsátás mellett a pártfogó felügyeletnek mint nevelő jellegű intézkedésnek a fiatalokorúak esetében különös jelentősége és többlettartalma van a felnőtt korú elkövetőkéhoz képest.

A pártfogó felügyelet a bűncselekményt elkövetők ellenőrzésén, irányításán keresztül az újabb bűncselekmény megelőzését, továbbá a társadalomba beilleszkedésük elősegítését és támogatását szolgáló intézkedés. A pártfogó felügyelet járulékos jellegű szankció, önállóan nem rendelhető el.⁵⁰ Fiatalokorú elkövetőknél a törvény nem biztosít mérlegelési lehetőséget, a próbára bocsátás próbaideje alatt pártfogó felügyelet alatt áll,⁵¹ mely eredményesen segítheti elő a fiatalokorú nevelését. Az intézkedés nevelő hatását kívánja a törvény fokozni azzal, hogy alkalmazását kötelezővé teszi.⁵²

Az intézkedés olyan alternatív szankció, melynek végrehajtása a közösségben történik. Az elkövető a végrehajtás alatt továbbra is a közösség tagja marad. Személyes, kétoldalú, aktív és folyamatos kapcsolatot feltételez a terhelt és a végrehajtást ellenőrző személy között, továbbá szükséges a korlátozó/kontroll és a segítő/támogató elemeknek a terhelt sajátosságait figyelembevevő egyensúlya. Szabályszegés esetén pedig a terheltnek számolnia kell a jogkövetkezményekkel.⁵³

A fiatalokorúak esetében legtöbb esetben a feltételes ügyészi felfüggesztés, valamint a próbára bocsátás intézkedés mellett alkalmazandó. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységének részletes szabályait a 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet tartalmazza. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat a helyreállító igazságszolgáltatás elve alapján működik. Célja, hogy az elkövető szembesüljön tettének következményeivel, és hogy az áldozat,

a megsértett közösség, valamint a bűnelkövető közötti közvetítéssel a bűncselekmény okozta károk mérséklődjenek.⁵⁴

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat feladatai közé tartozik annak ellenőrzése és rendszeres figyelemmel kísérése, hogy a pártfogolt megtartja-e a külön magatartási szabályokat, eleget tesz-e az előírt kötelezettségeknek. Rendszeres kapcsolattartás keretében a pártfogoltat beszámoltatja életkörülményeiről és életviteléről, segítséget nyújt számára a társadalomba való beilleszkedéshez, a bűnismétlés elkerüléséhez. E körben tanácsot ad a pártfogolt iskolai, munkahelyi, egészségi, szociális és egyéb problémái megoldásához, az ehhez szükséges támogatások igénybevételéhez.⁵⁵ A pártfogó felügyelő közvetítői szerepet tölt be az elkövető és a társadalom között. Hatékonysága javarészt a bírósággal, illetve ügyészséggel való együttműködésen múlik.⁵⁶ Fiatalokorú pártfogolt esetében fiatalokorúakkal foglalkozó pártfogó felügyelő jár el, aki együttműködik a család- és gyermekjóléti szolgálattal, család- és gyermekjóléti központtal, gyermek- és ifjúságvédelmi koordinátorral.⁵⁷

A pártfogó felügyelő a döntést megelőzően is fontos szerepet tölt be, a bíró szükség esetén intézkedik a pártfogó felügyelői vélemény beszerzése iránt, melynek célja a fiatalokorú terhelt személyének, életkörülményeinek, a bűncselekmény elkövetésében szerepet játszó körülményeknek, társadalmi kötődésének, kapcsolatrendszerének alaposabb, a büntetőeljárásban részt vevő hatóságok lehetőségeinél részletesebb megismerését biztosító feltárása.⁵⁸ A pártfogó felügyelő a véleményben tájékoztatást ad a terhelt adottságainak megfelelő munkalehetőségről, egészségügyi, illetve szociális intézményi ellátási lehetőségről, javaslatot tehet egyedi magatartási szabály vagy kötelezettség elrendelésére, és a bűnismétlési kockázatok hatását enyhítő beavatkozások alkalmazására.⁵⁹ A pártfogó felügyelő jelentősége abban rejlik, hogy ő az, aki a mikrokörnyezetében is látta a fiatalokorú elkövetőt (környezettanulmány elkészítése során) és róla a legtöbb információval rendelkezik. Az általa készített pártfogó felügyelői véleménynek köszönhetően a bíróságnak, illetve az ügyészségnek a terheltől egy sokkal árnyaltabb képe alakulhat ki, ami a szankciókiszabás körében messzemenőképpen hasznosítható az egyéniesítés érdekében.⁶⁰

A nevelés eszköze az általános jellegű és a külön magatartási szabályok előírása. A szabályok betartásához elengedhe-

⁴⁹ Tóth Gabriella: *A fiatalokorú elkövetőkre vonatkozó speciális anyagi és eljárásjogi szabályok*, (pártfogó felügyelet, megelőző pártfogás), a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Fiatalokorúak ügyeinek szakjogásza szakirányú továbbképzés keretében 2021. április 24. napján tartott előadáson elhangzottak alapján.

⁵⁰ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 40–41. §, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1300008.KIM/ts/20230101/lr/40> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁵¹ Mikula Márta: A pártfogó felügyeletről, *Ügyészek Lapja*, 2007., 6. sz. 23–31., 23. és 25. o.

⁵² 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 52–53. §, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1300008.KIM/ts/20230101/lr/40> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁵³ Kommentár a Be. 202. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/396/id/A17Y0090.KK/ts/20220101/lr/chain6922> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁵⁴ Be. 203. § (2) bekezdése, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20230701/lr/203> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁵⁵ Tóth Gabriella: Adott is meg nem is, kapott is meg nem is – gondolatok napjaink pártfogó felügyeletéről, in FENYVESI Csaba – HERKE Csongor (szerk.): *A munkát nem lehet eltitkolni, Tiszteletkéket Tremmel Flórián professor emeritus 75. születésnapjára*, Pécs, 2016. 99., 91–99., 94. o., <http://www.herke.hu/tan/tremmel75.pdf> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁴⁹ Nagykomentár a Btk. 116. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/346/id/A13Y1369.KK/ts/20220301/lr/116> (letöltés dátuma: 2023. február 2.).

⁵⁰ Nagykomentár a Btk. 69. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/346/id/A13Y1369.KK/ts/20220301/lr/65> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁵¹ Btk. 119. § (1) bekezdés b) pontja, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20230101/lr/119> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁵² Nagykomentár a Btk. 119. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/346/id/A13Y1369.KK/ts/20220301/lr/65> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁵³ Kerecsi i. m. 919. o.

tetlenül fontos a Pártfogó Felügyelői Szolgálat munkája. A fiatalok érdekében szükség van a kontrollra, rendszeres figyelemmel kísérésére, támogatására és irányítására. Az elérni kívánt célok kötelezően előírt magatartási szabályok nélkül kevésbé tudnak eredményesen megvalósulni. A pártfogolt köteles a számára előírt magatartási szabályokat megtartani. Minden pártfogoltra kötelező, általános érvényű magatartási szabály a pártfogó felügyelőnél megjelölt időben való jelentkezési kötelezettség, valamint az ellenőrzéshez szükséges felvilágosítás megadása.⁶¹

Fiatalok esetében előírható külön magatartási szabályok taxatív felsorolását a Btk. 71. §-a tartalmazza.⁶² Elvárás, hogy a magatartási szabályok konkrétak, teljesíthetők és ellenőrizhetőek legyenek.⁶³ Céljuk a fiatalok visszaterelése a helyes útra. Ezek lehetnek büntetőjogi és erkölcsi szabályok megerősítésére irányuló magatartási szabályok, korlátozó szabályok, illetve egészségügyi, szociális jellegű és munkavégzéssel kapcsolatos szabályok.⁶⁴

A külön magatartási szabályok jelentősége, hogy az egyéniesítést teszik lehetővé.⁶⁵ A bíróság a pártfogó felügyelet céljának elősegítése érdekében külön magatartási szabályként elrendelheti, hogy a pártfogolt vegyen részt a pártfogó felügyelő által szervezett csoportos foglalkozáson vagy a pártfogó felügyelői szolgálat közösségi foglalkoztatójának programja szerinti más foglalkozáson.⁶⁶ A közösségi foglalkoztató az Igazságügyi Minisztérium szakmai ellenőrzése mellett működő intézmény, amelyet a minisztérium vagy az illetékes kormányhivatal működtet.⁶⁷ A közösségi foglalkoztató részt vesz a Btk.

⁶¹ Nagykommentár a Btk. 71. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/346/id/A13Y1369.KK/ts/20220301/1r/69> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁶² Btk. 71. § (1) bekezdése szerint: A pártfogolt általános magatartási szabályként köteles a) a jogszabályban és a határozatban előírt magatartási szabályokat megtartani, b) a pártfogó felügyelővel rendszeres kapcsolatot tartani, és c) a pártfogó felügyelő részére az ellenőrzéshez szükséges felvilágosítást megadni. 71. § (2) A bíróság, illetve feltételes ügyészi felfüggesztés esetén az ügyészség a határozatában a pártfogó felügyelet céljának elősegítése érdekében külön magatartási szabályként kötelezettségeket és tilalmakat írhat elő. A bíróság, illetve az ügyészség elrendelheti, hogy a pártfogolt a) a bűncselekmény elkövetésében részt vett, meghatározott személlyel ne tartson kapcsolatot, b) a bűncselekmény sértettjétől, valamint a sértettre tekintettel annak hozzátartozójától vagy más személytől (e § alkalmazásában a továbbiakban együtt: érintett személy), az érintett személy lakásától vagy életvitelszerű tartózkodására szolgáló más ingatlantól – ideértve a gyermekjóléti és gyermekvédelmi intézményeket is –, munkahelyétől, az érintett személy által rendszeresen látogatott intézményektől vagy egyéb helytől, különösen nevelési, nevelési-oktatási vagy gyógykezelés céljából látogatott egészségügyi intézménytől, vallásgyakorlása során látogatott épülettől tartsa távol magát, c) meghatározott jellegű nyilvános helyeket és nyilvános rendezvényeket, valamint gyűléseket, meghatározott közterületeket ne látogasson, d) nyilvános helyen ne fogyasszon szeszes italt, e) meghatározott helyen és időközönként, meghatározott szervnél vagy személynél jelentkezzen, f) vegye fel a kapcsolatot az állami foglalkoztatási szervvel, vagy a helyi önkormányzatnál közfoglalkoztatásra jelentkezzen, g) meghatározott tanulmányokat folytasson, h) – beleegyezése esetén – meghatározott gyógykezelésnek vagy gyógyító eljárásnak vesse alá magát, i) vegyen részt a pártfogó felügyelő által szervezett csoportos foglalkozáson vagy a pártfogó felügyelői szolgálat közösségi foglalkoztatójának programja szerinti más foglalkozáson, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20230101/1r/119> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁶³ Nagykommentár a Btk. 119. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/346/id/A13Y1369.KK/ts/20220301/1r/69> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁶⁴ Mikula i. m. 29. o.

⁶⁵ Tóth i. m. 95. o., <http://www.herke.hu/tan/tremmel75.pdf> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁶⁶ Btk. 71. § (2) bekezdés i) pontja, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20230101/1r/119> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁶⁷ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 60. § (1) bekezdés, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1300008.KIM/ts/20230101/1r/60> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

71. § (2)–(3) bekezdése szerinti, egyes külön magatartási szabályok, illetve a pártfogó felügyelőnek a magatartási szabályok megtartására vonatkozó rendelkezései végrehajtásában.⁶⁸

A közösségi foglalkoztató programjai különösen a viselkedéskorrekciók, illetve szociális és életvezetési készségek fejlesztésére, bűnelkövetői viselkedés korrekciójára irányuló csoportos és egyéni foglalkozások, a tanulássegítő programok, a közösségi jótételei, a sérelem okozását tudatosító programok és a helyreállító technikák (konferenciamegoldások, mediáció, egyéb közösségi konfliktuskezelési technikák) alkalmazása, a strukturált szabadidő eltöltését elősegítő programok, az egyéni tanácsadások, így különösen a pszichológiai és a mentálhigiénés tanácsadások. A közösségi foglalkoztató elsősorban a megelőző pártfogás hatálya alatt állók, illetve a fiatalok pártfogó felügyelet hatálya alatt állók számára előírt külön magatartási szabályok végrehajtásában vesz részt, illetve szervez programokat.⁶⁹ A közösségi foglalkoztató a bíróság, illetve az ügyészség által előírt külön magatartási szabályok vagy a gyámhatóság által előírt magatartási szabályok végrehajtása érdekében egy-egy programot évente legalább kétszer biztosít.⁷⁰

A közösségi foglalkoztató funkciója, hogy a bűnismétlési kockázatok célzott kezelését, a kriminális veszélyeztetettség csökkentését és a sértettek szükségleteinek érvényesülését szolgáló pártfogó felügyelői beavatkozásokkal, elkövetői programokkal biztosítsa.⁷¹

IX. Szabálysértési ügyek a Szegedi Járásbíróságon⁷²

A Szegedi Járásbíróságon 2022. évben a fiatalok érintő szabálysértési ügyekben 69 esetben indult szabálysértési eljárás. Ebből 53 ügyben történt érdemi döntéshozatal, melyből 1 ügy-

[hu/#doc/db/1/id/A1300008.KIM/ts/20230101/1r/60](https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1300008.KIM/ts/20230101/1r/60) (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁶⁸ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 60. § (3) bekezdés a) és b) pontja, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1300008.KIM/ts/20230101/1r/60> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁶⁹ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 61. § (1)–(2) bekezdés, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1300008.KIM/ts/20230101/1r/60> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁷⁰ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 62. §, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1300008.KIM/ts/20230101/1r/60> (letöltés dátuma: 2023. február 28.).

⁷¹ Közösségi foglalkoztatót jelenleg a Baranya Vármegyei Kormányhivatal, a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Kormányhivatal működtet. További közösségi foglalkoztatókat működtet a Hajdú-Bihar Vármegyei Kormányhivatal, a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Kormányhivatal és Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Kormányhivatal, melyek célja a szabadult elítéltek társadalmi reintegrációjának elősegítése, a reintegrációs ösztönzés, társadalmi kötődés programban részt vevő fogvatartottak és hozzátartozóik személyiségeinek és kompetenciáinak fejlesztése, munkaerőpiaci készségeik és lehetőségeik támogatása, ezenfelül szabadidős programok szervezése, jótételei programok és a külön magatartási szabályok teljesíthetőségének megteremtése, valamint a tapasztalatok és a jó gyakorlatok megosztása a külső és belső szakmai körökkel. <https://igazsagugyiinformacioi.kormany.hu/partfogoufelugyeloi-szolgalat>, <https://www.kormanyhivatal.hu/hu/baranya/hirek/a-bunmegelozest-segiti-az-uj-kozossegi-foglalkoztato>, https://bv.gov.hu/sites/default/files/Tajekoztato%20kormanyhivatalok%20reszere%20fuzet_KF.pdf (letöltés napja: 2023. február 3.).

⁷² A Szegedi Törvényszék elnöke által a 2023.EI.XI.F.2/2. számú határozat alapján engedélyezett kutatás során megismert adatok.

ben a bíróság gyorsított bírósági eljárás keretében döntött. Az eljáró bírósági titkárok 23 ügyben tartottak tárgyalást.

A fiatalkorúak által elkövetett szabálysértések közül továbbra is a leggyakoribb a lopással megvalósuló tulajdon elleni szabálysértés (22 ügy). Ezt követi az engedély nélküli vezetés (19 ügy), melyek száma megközelíti a lopással megvalósuló tulajdon elleni szabálysértési ügyek számát. Az általuk elkövetett további szabálysértések száma igen csekély: rongálással elkövetett tulajdon elleni szabálysértés (2 ügy), garázdaság szabálysértés (2 ügy), rendzavarás (2 ügy), valótlán bejelentés (2 ügy), csalással megvalósuló tulajdon elleni szabálysértés (1 ügy), átengedésként engedély nélküli vezetés (1 ügy), közbiztonsági tevékenység jogosulatlan végzése (1 ügy).

A fiatalkorúakat érintő 53 szabálysértési ügyben a 67 fiatalkorú elkövetővel szemben alkalmaztak büntetést, illetve intézkedést tekintettel arra, hogy egyes ügyekben több elkövető is felelősségre vonásra került. A leggyakrabban alkalmazott szankció a figyelmeztetés volt, mely 50 fiatalkorúval szemben került alkalmazásra. Ezt követi a járművezetéstől eltiltás intézkedés, mely 9 esetben önállóan került kiszabásra. További 2 esetben büntetés kiszabása mellett alkalmazták az eljáró bírósági titkárok, 1 esetben pénzbírság és további 1 esetben közérdekű munka büntetés kiszabása mellett. A büntetések közül a pénzbírság kiszabására került a legtöbbször sor 5 esetben, míg további 1 esetben közérdekű munka büntetést alkalmaztak. Egy fiatalkorúval szemben történt szabálysértési elzárás kiszabása oly módon, hogy az eljáró bírósági titkár a büntetés végrehajtását próbaidőre felfüggesztette. Letöltendő szabálysértési elzárás kiszabására nem került sor. Fiatalkorú védelemből vételének kezdeményezése a gyermekvédelmi hatóságnál, illetve a közvetítői eljárásra utalás nem történt.

Az érintett fiatalkorúak közül az elkövetés időpontjában 65-en büntetlen előéletűek voltak, azonban 12 fiatalkorú ellen büntetőeljárás volt folyamatban. Az általuk megvalósuló látszó bűncselekmények elsősorban vagyon elleni bűncselekmények voltak (lopás büntette, lopás vétsége, rongálás vétsége, jogtalan elsajátítás vétsége), de emellett kábítószer birtoklásának vétsége, közfeladatot ellátó személy elleni erőszak büntette, garázdaság vétsége, könnyű testi sértés vétsége, közokirat-hamisítás büntette, súlyos testi sértés büntette, jármű vezetésének tiltott átengedésének vétsége, és járművezetés az eltiltás hatálya alatt vétsége miatt is indult ellenük eljárás. További 1 fiatalkorú elkövető mint büntetlen előéletű állt már bíróság előtt, mely során a bíróság jármű önkényes elvételének büntette és más bűncselekmények miatt 2 évi időtartamban próbára bocsátotta, egyben elrendelte pártfogó felügyeletét. 1 fiatalkorú elkövető volt büntetett előéletű, akivel szemben kábítószer birtoklásának vétsége és más bűncselekmény elkövetése miatt közérdekű munka büntetés került kiszabásra.

A vizsgált eljárások tárgyát képező cselekmény elkövetését megelőzően két éven belül 15 fiatalkorú esetében állapították meg szabálysértési felelősségüket, vagy szabtak ki velük szemben helyszíni bírságot, míg 52 fiatalkorú elkövető nem követett el szabálysértést.⁷³

A Szegedi Járásbíróság illetékességi területén 2022. évben elkövetett és elbírált szabálysértési ügyek esetében megállapít

ható, hogy az esetek túlnyomó többségében büntetlen előéletű fiatalkorúak követtek el kisebb súlyú vagyon elleni szabálysértéseket és mellette az engedély nélküli vezetés szabálysértést valószínűsítették meg a leggyakrabban. Az alkalmazott szankciók többségében intézkedés került kiszabásra, nevezetesen figyelmeztetés és járművezetéstől eltiltás intézkedés. Büntetés kiszabására csupán néhány esetben került sor. A büntetett előéletű fiataloknál, valamint a büntetlen előéletű fiatalok közel 1/4-énél azonban már megfigyelhető egyfajta bűnelkövetői magatartás, mely kriminális cselekmény – szabálysértés – megvalósulásában mutatkozik meg. Ezen fiatalok esetében már szükségesnek mutatható nevelő jellegű intézkedések alkalmazása, melyeknek igazodniuk kell a fiatalkorú személyi körülményeihez, nevelési hiányosságaihoz, szükségleteihez. Szükséges és fontos annak a megakadályozása, hogy a fiatalkorú a jövőben újabb szabálysértést vagy bűncselekményt kövessen el.

Azokban az esetekben, ahol már a figyelmeztetésnek nincs elegendő visszatartó ereje a Szabs. tv.-t illetően, további intézkedés hiányában büntetés kiszabására kerülhet sor. A New York-i egyezményben foglaltakkal összhangban azonban a fiatalkorúval szemben büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető.⁷⁴ Az elmúlt évtizedek kutatásainak, valamint a hazai és nemzetközi tapasztalatoknak köszönhetően, napjainkra általánosan elfogadottá vált, hogy a fiatalkorúak ügyeiben – amennyiben lehetséges – kerülni kell a represszív megközelítést, és törekedni kell a fiatalkorúak helyes irányú fejlődését elősegítő alternatív szankciók, valamint a helyreállító igazságszolgáltatás széles körű alkalmazására,⁷⁵ ez pedig nem lehet más, mint próbára bocsátás és a pártfogó felügyelet.

A Szabs. tv. szankciórendszerének hiányosságait meg kellene szüntetni⁷⁶ tekintettel arra, hogy nevelő jellegű intézkedések – a figyelmeztetésen kívül – nincsenek a Szabs. tv.-ben.

X. Szabálysértés elkövetése esetén hozott határozat fiatalkorú terhelt vonatkozásában a Szegedi Járásbíróságon⁷⁷

A Járásbíróság a 17 éves eljárás alá vont személlyel szemben gyorsított szabálysértési eljárásban szabálysértési tárgyaláson engedély nélküli vezetés szabálysértés [Szabs. tv. 176. § (1) bekezdés] elkövetése miatt 140 óra közérdekű munkát szabott ki, és 1 év időtartamra minden közúti járművezetéstől eltiltotta. A bíróság a közérdekű munka tartamába az eljárás alá vont személy által szabálysértési őrizetben töltött időt beszámítani ren

⁷⁴ Nagykommentár a Btk. törvényhez a 106. § (2) bekezdéshez, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/346/id/A13Y1369.KK/ts/20220301/lr/chain22832>, Letöltés dátuma: 2023. március 18.

⁷⁵ Kommentár a Be. törvényhez a 690. §-ához, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/396/id/A17Y0090.KK/ts/20220101/lr/chain2071>, Letöltés dátuma: 2023. március 18.

⁷⁶ LÉVAY i. m. 905. o.

⁷⁷ A Szegedi Törvényszék elnöke által a 2023.EI.XI.F.2/2. számú határozat alapján engedélyezett kutatás során megismert adatok

⁷³ A Szegedi Törvényszék elnöke által a 2023.EI.XI.F.2/2. számú határozat alapján engedélyezett kutatás során megismert adatok.

delte, azzal hogy szabálysértési őrizet minden megkezdett óráját egy óra tartamú közérdekű munkaként kell beszámítani. Megállapította, hogy a beszámítás folytán a kiszabott 140 óra közérdekű munkából 10 óra közérdekű munkát ledolgozottnak tekint. A bíróság akként rendelkezett, hogy a beszámítás folytán fennmaradó 130 óra közérdekű munkát az eljárás alá vont személy hetenként legalább egy napon – a heti pihenőnapon vagy szabadidejében – díjazás nélkül köteles végezni. Az eljárás alá vont személy köteles a végzés jogerőre emelkedését követő 8 napon belül a lakóhelye vagy tartózkodási helye szerint illetékes megyei kormányhivatal járási hivatal foglalkoztatási osztályánál a közérdekű munka ledolgozására önként jelentkezni. A határozat rendelkező része szerint, amennyiben az eljárás alá vont személy a munkakötelezettségének, vagy az állami foglalkoztatási szerv előtti megjelenési kötelezettségének önként nem tesz eleget, illetve a foglalkoztathatósági szakvéleményt határidőre nem mutatja be, úgy a bíróság a közérdekű munkát, illetve annak hátralévő részét 6 óránként számítva 1 nap, összesen 21 nap szabálysértési elzárásra változtatja át. A bíróság kötelezte továbbá az eljárás alá vont személyt az eljárás során felmerült szabálysértési költség megfizetésére.

A határozat indokolása szerint a fiatalkorú eljárás alá vont személyt a rendőrkapitányság feljelentése alapján Szabs. tv. 176. § (1) bekezdésébe ütköző és aszerint minősülő engedély nélküli vezetés szabálysértés elkövetése miatt a rendőrkapitányság gyorsított szabálysértési eljárás keretében bíróság elé állította. A bíróság a lefolytatott bizonyítási eljárás alapján az alábbi tényállást állapította meg: A fiatalkorú eljárás alá vont személy magyar anyanyelvű, magyar állampolgár. Legmagasabb iskolai végzettsége az általános iskola 8 osztálya azzal, hogy autószerelőnek tanul, jelenleg tanulói jogviszonya szünetel. Szakképzettséggel nem rendelkezik. Édesapja vállalkozásában segédmunkásként dolgozik, festő-mázoló-tapétázó szakemberek munkáját segíti, melyből nettó 200 000 forint havi jövedelemre tesz szert. Élettársi kapcsolatban él. Kiskorú gyermek eltartásáról nem gondoskodik. Jelenleg öten élnek egy háztartásban, melyből három személy keresőképes, kettő eltartott. Vagyonát képezi a cselekmény elkövetéséhez használt személygépjármű. Tartozása nincs. Egészségi állapota megfelelő, gyógyszer nem szed.

Az eljárás során megállapítást nyert, hogy a 17 éves fiatalkorú eljárás alá vont személynek vezetői engedélye nincs, azzal sosem rendelkezett. Büntetett előéletű, büntetőjogi felelősségre vonására egy alkalommal került sor az alábbiak szerint: A járásbíróság büntetővégzésével a 17 éves fiatalkorú terhelttel szemben kábítószer birtoklásának vétsége és más bűncselekmény elkövetése miatt 100 óra közérdekű munka büntetést szabott ki. A fiatalkorú eljárás alá vont személlyel szemben a határozat meghozatalakor kilenc büntetőeljárás volt folyamatban, melyek közül az utóbbi hat: a járásbíróságon közokirat-hamisítás büntette és más bűncselekmény elkövetése miatt, a járásbíróságon járművezetés az eltiltás hatálya alatt vétség elkövetése miatt, a rendőrkapitányságon járművezetés az eltiltás hatálya alatt vétség elkövetése miatt, a rendőrkapitányságon járművezetés az eltiltás hatálya alatt vétségének elkövetése miatt, a rendőrkapitányságon járművezetés az eltiltás hatálya alatt vétségének elkövetése miatt, a rendőrkapitányságon járművezetés az eltiltás hatálya alatt vétségének elkövetése miatt.

Az elkövetést megelőző két éven belül közlekedés bizton-

sága elleni szabálysértés elkövetése miatt hét alkalommal állapították meg fiatalkorú eljárás alá vont személy szabálysértési felelősségét, melyek közül a legutóbbi három: a rendőrkapitányság mint szabálysértési hatóság határozatával közúti közlekedési igazgatási szabályok megsértése szabálysértés elkövetése miatt figyelmeztetés intézkedést alkalmazott vele szemben, a rendőrkapitányság mint szabálysértési hatóság a határozatával közúti közlekedési igazgatási szabályok megsértése és más szabálysértések elkövetése miatt figyelmeztetés intézkedést alkalmazott vele szemben, a rendőrkapitányság mint szabálysértési hatóság határozatával közúti közlekedési szabályok kisebb fokú megsértése és más szabálysértés elkövetése miatt figyelmeztetés intézkedést alkalmazott vele szemben. A határozat meghozatalának időpontjában a fiatalkorú elkövető ellen a rendőrkapitányságon engedély nélküli vezetés szabálysértés elkövetése miatt szabálysértési eljárás van folyamatban.

Az eljárás alá vont személy az alábbi szabálysértést követte el: A fiatalkorú eljárás alá vont személy 2022. szeptember 30. napján a hajnali órákban Szegeden úgy vett részt a közúti forgalomban a tulajdonát képező személygépjárművel, hogy annak vezetésére jogosító érvényes vezetői engedéllyel nem rendelkezett. Járművezetéstől eltiltás hatálya alatt az elkövetéskor nem állt. A fiatalkorú eljárás alá vont személyt a fenti időpontban rendőri intézkedés alá vonták, melynek során megállapítást nyert, hogy az eljárás alá vont személy érvényes vezetői engedéllyel nem rendelkezik, továbbá a kormányhivatal járási hivatala határozatával vezetési jogosultságának szünetelését rendelte el az ellene – járművezetés az eltiltás hatálya alatt vétség elkövetése miatt – folyamatban lévő büntetőeljárások jogerős befejezéséig. A fiatalkorú eljárás alá vont személy rendőrségi meghallgatása során, illetve a gyorsított szabálysértési tárgyalás keretében is kirendelt jogi képviselője és törvényes képviselője jelenlétében elismerte a szabálysértés elkövetését, tettét megbánta, a hatóságokkal végig együttműködő magatartást tanúsított.

A bíróság az eljárása során minden kétséget kizáróan megállapította, hogy a fiatalkorú eljárás alá vont személy elkövette a Szabs. tv. 176. § (1) bekezdésébe ütköző, aszerint minősülő engedély nélküli vezetés szabálysértését, melyre tekintettel a rendelkező részben foglaltak szerint vele szemben közérdekű munka büntetést szabott ki, és közúti járművezetéstől eltiltotta.

XI. Összegzés

A szakirodalom feldolgozását és a vizsgált téma elemzését követően az alábbi megállapításokra jutottam:

A fiatalkorúak elleni eljárásokban különösen fontos, hogy a gyermek az eljárás során is gyermek maradjon, mivel a fiatalok testi, értelmi, érzelmi, erkölcsi fejlettsége jelentős eltérést mutat a felnőttekéhez képest. Életkorukból kifolyólag személyiségük fejlődése folyamatban van, alig rendelkeznek idegrendszeri, lelki és szociális eszköztárral az őket ért hatások leküzdéséhez és feldolgozásához, ezért védelmük az eljárás során nélkülözhetetlen. A fiatalkorúak az eljárások során elsősorban gyermekek és csak másodsorban terhelték, illetve eljárás alá vont személyek. Maximálisan egyetérték azzal az állásponttal, mely szerint a felnövekvő korosztályok kriminalitására való

reagálás nem egyszerűen büntetőjogi kérdés.⁷⁸ Megítélése komplex, és nem kizárólag jogi feladat.

Kutatási tevékenységem során megismert adatok alapján megállapítható, hogy a fiatalkorú eljárás alá vont személyekkel szemben az ügyek túlnyomó többségében elegendő a figyelmeztetés alkalmazása, büntetés kiszabása csupán néhány esetben válhat indokolttá. Egyes esetekben azonban álláspontom szerint szükségesnek mutatkozhat olyan nevelő jellegű intézkedés alkalmazása, melynek célja az, hogy a fiatalkorú a jövőben ne elkövessen el újabb szabálysértést vagy bűncselekményt. Azokban az esetekben, ahol már a figyelmeztetésnek nincs visszatartó ereje, szükséges a fiatalkorúak helyes irányú fejlődését elősegítő alternatív szankciók alkalmazása, mely nem más, mint próbára bocsátás és a pártfogó felügyelet.

A próbára bocsátás és a pártfogó felügyelet alkalmazása mellett indokolt lenne a külön magatartási szabályok, különösen a közösségi foglalkoztatókön való részvétel előírása. Fontos a jól megválasztott magatartási szabály, melyben a pártfogó felügyelő tud segítséget nyújtani a jogalkalmazónak. A szervezett foglalkozások és tanácsadások rengeteget tudnának segíteni a fiatalkorúaknak a társadalmi beilleszkedésben. A külön magatartási szabályok segítséget nyújthatnak a fiatalkorúnak a szociális és életvezetési készségei fejlesztésében, bűnelkövetői viselkedésének korrekációjában, segíthetik a tanulmányai folytatását, a

strukturált szabadidő eltöltését, és segítséget nyújthatnak a mentálhigiénés ismeretek megszerzésében.

A fiatalkorúak esetében a pártfogó felügyelet elrendelése elengedhetetlen. Járulékos szankcióként a próbára bocsátás mellett megfelelő hatékonysággal működik. A pártfogói munkának köszönhetően a fiatalkorúak esélyt kapnak arra, hogy társadalomban megtalálják a helyüket, tanulmányaikat folytathassák, szakmát tanuljanak, dolgozzanak, családi kapcsolataikat rendezzék, melyhez esetükben elengedhetetlen a szakember ellenőrzése, felügyelete és támogatása.

A fiatalkorúak esetében tehát továbbra is szükség lenne az intézkedések körének bővítésére ahhoz, hogy az elkövetőkkel szemben alkalmazott szankciók megfeleljenek a Btk.-ban és a Szabs. tv.-ben meghatározott céloknek, így azok alkalmazása által a fiatalkorú elkövető helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon.

A fent részletezetteken túl azonban még mindig az elsődleges cél a bűnmegelőzés, ahol kulcsfontosságú szerepe elsődlegesen a gyermek családjának van. A gyermek neveléséért, személyiségfejlődése érzelmi alapjainak lerakásáért, biztonságérzetének megteremtéséért a szülő a felelős.

Dolgozatomat dr. Vekerdy Tamás gondolataival zárnám, mely szerint az érzelmi biztonság a legfontosabb a gyerek személyiségfejlődésében. Enélkül nincs egészséges fejlődés. Aki érzelmi biztonságban, testi-lelki jólétben, ölelő melegségben nőhet fel, az nemcsak gyerekként, de később felnőtt korba érve is sokkal eredményesebben tudja megoldani és kiegyensúlyozottabban tudja átvészelni az élet nehézségeit.

⁷⁸ ROSTA Andrea: *A fiatalkorú bűnözés kriminológiája és szociológiája tankönyv*, Lévay Miklós ajánlója, Budapest, L'Harmattan kiadó – Uránia Ismeretterjesztő Alapítvány, 2014., 399 o., 7. o.